

Malmö högskola
Lärarytbildningen
Barn- och ungdomspedagogisk utbildning
Lek-Fritid-Hälsa

SE OSS ALLA

- en undersökning om begreppet barn i
behov av särskilt stöd.

Examensarbete

Anna Lindberg
Vt 2003
Förskollärarytbildningen,
Samverkan

Handledare:
Marjanna de Jong

Sammanfattning

Huvudsyfte med detta arbete var att ta reda på hur personal ute i verksamheten tolkar begreppet barn i behov av särskilt stöd. Detta för att få en uppfattning för hur jag själv som förskollärare ska tolka detta begrepp i min kommande yrkesbana. Eftersom det är upp till varje enskild pedagog i förskolan att avgöra om ett barn är i behov av särskilt stöd så ville jag undersöka detta begrepp.

Behöver barn en uttalad diagnos eller ett synligt funktionshinder för att ingå i kategorin barn i behov av särskilt stöd? Är barn med diffusa och svårdefinierade problem också barn i behov av särskilt stöd? Var går gränsen? Får barn det stöd de behöver?

Detta arbete är framför allt riktat till pedagoger i förskolan eftersom jag har förskolan som utgångspunkt i min undersökning. Men arbetet kan även vara av intresse för pedagoger i högre årskurser.

Mina utgångspunkter för mitt preciserade problem är:

1. Hur tolkar personal ute i verksamheten begreppet barn i behov av särskilt stöd?
2. Anser personal på förskolan att barn i allmänhet får det stöd de behöver?
3. Anser personal på förskolan att de kan ge barnen i sin grupp det stöd de behöver?

Undersökningen bygger på intervjuer med en föreståndare och fyra förskollärare från denna föreståndares två förskolor. Jag valde att intervjua förskollärare för att se deras syn och få en äkta känsla för hur de känner för mitt preciserade problem. Sedan ville jag också se om en föreståndare ser på ämnet på samma sätt. Mitt resultat visar att förskollärare tolkar begreppet barn i behov av särskilt stöd på olika sätt. Resultatet visar även på vilka barn de tänker på i första hand i sådana här sammanhang och även vad de tror kan ligga bakom att ett barn upplevs vara i behov av särskilt stöd. En intressant orsak som många av förskollärarna nämnde var att barns uppfostran kan ha att göra med att barnen betraktas som barn i behov av särskilt stöd. De menade att många föräldrar har svårt att sätta gränser. Kan detta ha med samhällets utveckling att göra?

Innehållsförteckning

1 Inledning	7
2 Kunskapsbakgrund	9
2.1 Begreppet barn i behov av särskilt stöd.....	9
2.1.1 Vad är då behov?.....	11
2.1.2 Vad kan särskilt stöd innebära?.....	12
2.2 Vad är normalt kontra avvikande?.....	12
2.2.1 Barnuppfostran i förändring.....	15
2.3 Barn som kan behöva särskilt stöd.....	16
2.3.1 Diffusa och svårdefinierade problem.....	17
3 Preciserat problem	19
4 Metod	20
4.1 Undersökningsgrupp.....	21
5 Genomförande	22
6 Resultat	23
6.1 Hur tolkar personal ute i verksamheten begreppet ”barn i behov av särskilt stöd”?.....	23
6.2 Anser personal på förskolan att barn i allmänhet får de stöd de behöver?.....	26
6.3 Anser personal på förskolan att de kan ge barnen i sin grupp det stöd de behöver?.....	27
7 Sammanfattande analys och diskussion	30
8 Avslutande kommentar	34
9 Källförteckning	35
10 Bilaga	36

1 Inledning

På senare tid har mitt intresse fångats lite extra av barn som kan vara svåra att förstå sig på. Jag tänker då bland annat på barn som alltid kommer i konflikter och förstör för andra barn. Deras namn klingar ofta ut högt och ljudligt i en negativ klang, gång på gång. Jag tror att många vuxna får en negativ bild av dessa barn och att de har svårt för att känslomässigt förstå sig på hur de här barnen fungerar. Min första tanke när jag träffar något barn med detta beteende är vad är det som orsakar detta beteende hos barnet och hur kan jag förebygga det negativa beteendet, istället för att bara tjata på med tillsägelser?

Jag tänker även på barn med motsatt beteende, de som varken syns eller hörs. De här barnen kan vara lätta att förbise för att de kanske inte är vana att bli sedda, så de kräver inte det av oss som pedagoger heller. Jag tycker även att det är viktigt att uppmärksamma dessa barn. Får barn sina behov tillgodosedda i våra förskolor? Är de här barnen som jag tänker på i behov av särskilt stöd? Eller behöver barn ha en uttalad diagnos eller synligt funktionshinder för att få ingå i den kategorin? I Lpfö 98 står det t.ex. att verksamheten skall anpassas till alla barn och den ska ta hänsyn till alla barns olika behov. Detta kan anses otydligt formulerat så det är avgörande hur varje enskild person gör sin tolkning ute i verksamheten. Detta innebär att det är vi som pedagoger som formar synen på vad som utgör stödbehov eller inte. Går det att formulera tydligare i styrdokumentet gällande barn i behov av särskilt stöd? T.ex. behov är alltid svårt att tolka. Vad är normala behov och vad är särskilda behov?

Vad vi i förskolan kan ge barn står alltid i förhållande till ekonomiska tillgångar och besparingar inom verksamheten. Vi har ju våra grundläggande resurser men jag tror att många förskollärare stoppas just av brist i ekonomin. Hur klarar man att överleva alla besparingar utan att barnen drabbas?

Mina frågor är många och jag förstår att de kan vara svåra att svara på. Men huvudsyftet med mitt arbete är att undersöka vad begreppet barn i behov av särskilt stöd står för hos pedagoger ute i verksamheten. Vilka barn tänker de på i första hand? Hur tolkar de läroplanen? Får alla barn det stöd de behöver? Med detta hoppas jag själv kunna utforska hur jag ska tänka i situationer som rör barn som är i behov av särskilt stöd i min framtida yrkesroll som förskollärare.

Jag har en inriktning på barn i förskolan eftersom jag vill ha fokus på de barn jag själv snart kommer att träffa i mitt yrkesliv. Min önskan är att få kunskap om hur man kan inrikta insatser för att ge mer till barn som verkligen behöver det. Att undvika att barn trillar mellan fingrarna och utses till "svarta får" och betraktas som omöjliga ungar. Min syn är nu att jag tycker det är viktigt att möta och se alla barn för den person de är och utifrån det försöka tillgodose vart barns behov. Kommer jag ha samma syn efter denna undersökning? Kanske kommer den förstärkas och utvecklas eller rent av att förändras med nya insikter.

Jag vill även inleda med visdomsord med okänt ursprung som jag tycker att alla människor ska ha i baktanken. Jag tror att det kan vara extra viktigt att man har ett sådant här synsätt och förhållningssätt när man jobbar med en del barn som behöver särskilt stöd.

Älska mest

När jag behöver det minst

För då behöver jag det mest.

2 Kunskapsbakgrund

För att få bakgrunds fakta började jag att leta böcker om mitt ämne. Jag har använt mig av Lpfö 98 för att ta fasta på vad pedagoger har för mål och riktlinjer inom detta ämne samt även tagit fasta på socialstyrelsens allmänna råd för barnomsorgen. Jag har försökt att jämföra teorier samt tidigare forskning inom relevanta områden. Detta har varit lite svårt för det finns inte så mycket forskning som innefattar just mitt fokus men jag har ändå tagit del av det som har gett mig ökad kunskap inom ämnesområdet.

Frågor som jag bland annat har ställt mig är: Var går gränsen för att ett barn skall definieras som ett barn som är i behov av särskilt stöd? Hur fysiskt skadat, hur utagerande, hur försenat i sin utveckling eller hur inåtvänt ska ett barn vara för att klassas under begreppet *barn som är i behov av särskilt stöd*? Finns det ”normala” barn som kan vara i behov av särskilt stöd?

2.1 Begreppet *barn som är i behov av särskilt stöd*

Det var Barnstugeutredningen som myntade begreppet ”barn med särskilda behov”. De definierade det på följande sätt: *De barn vars svårigheter kan ha sin grund i fysisk, psykisk, social eller emotionell skada eller ha uppstått genom en bristsituation i uppväxtmiljön* (Förskolan del 1 SOU 1972:26 citerat i Sjöberg 1997). Definitionen innehöll inget om svårighetsgrad eller karaktär på barnens problem. Det uppmärksammades inte att miljön i förskolan skulle kunna skapa problem och bidra till det särskilda problemet. Begreppet ändrades senare till ”barn i behov av särskilt stöd”. Tanken bakom var att alla barn har samma grundläggande behov, men vissa barn är i behov av särskilt stöd för att få sina behov tillfredsställda (Sjöberg 1997).

Socialstyrelsen allmänna råd (1995:2) avgränsar inte heller någon bestämd grupp barn men betonar att barnets problem inte ska uppfattas som egenskap hos barnet. *Begreppet barn i behov av särskilt stöd syftar inte på någon bestämd och avgränsad grupp barn med vissa bestämda egenskaper utan anger snarare att vissa barn tillfälligt eller varaktigt kan ha behov av mer stöd än andra. Barnets problem kan inte förstås bara som en egenskap hos barnet, utan måste också ses i relation till omgivningens bemötande och den miljö barnet vistas i. Förhållanden i barnomsorgen kan således både förebygga och skapa problem hos barn (s.*

49). Sjöberg (1997) citerar också dessa råd från socialstyrelsen men hon menar att trots dessa försök att hålla gränserna öppna, betecknas ett barn i praktiken ofta som antingen i behov av särskilt stöd eller inte.

I Läroplanen för förskolan (1998) står det: *Den pedagogiska verksamheten skall anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd än andra skall få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar (s. 8).* Detta innebär att man som pedagog måste uppmärksamma och stödja alla barn så de får sina behov tillfredsställda. En metod som synliggör barns behov och förutsättningar är att skriva en utvecklingsplan för alla barn i förskolan. Då kan man som pedagog dokumentera barnets individuella utveckling och det ger en möjlighet att se varje barns behov.

Barn i behov av särskilt stöd är det begrepp som oftast används för att benämna de barn som behöver extra stöd och hjälp för att utvecklas. Andra ord som man kan använda i sammanhanget är ord som handikapp, hinder, störning eller funktionshämning. WHO – World Health Organization (världshälsoorganisationen), skiljer mellan skada, funktionshinder och handikapp på följande sätt:

Skada - en sjukdom eller annan fysisk eller psykisk störning.

Funktionshinder - nedsättning av fysisk och /eller psykisk funktionsförmåga.

Handikapp – genom en funktionsnedsättning har personen stora och ej övergående svårigheter i sin vardag.

(Asmervik m.fl. 2001)

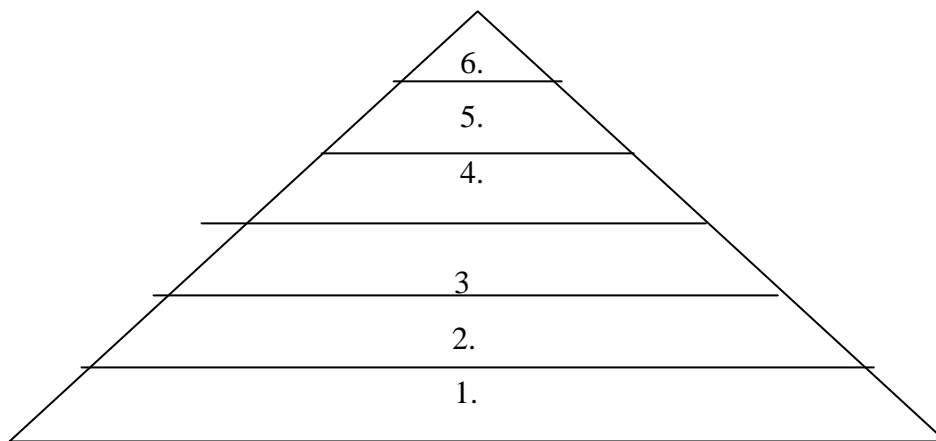
Ingvarsson m.fl. (1998) menar att barn som är i behov av särskilt stöd utgör ingen speciell grupp med vissa bestämda egenskaper. Gränserna för när ett barn är i behov av särskilt stöd varierar mycket, beroende på vem det är och i vilken situation det befinner sig. Vi människor fungerar olika. Behovet varierar, ibland är behovet av stöd långvarigt ibland mer tillfälligt.

2.1.1 Vad är då behov?

Det vi kallar för grundläggande mänskliga behov är de som är existentiellt viktiga för att barnet skall uppnå en normal utveckling. Det är när dessa behov inte blir tillfredsställda som det kan uppstå svåra skador och problem hos barnet. Hur stor skadan blir är beroende av var i utvecklingen barnet befinner sig. Ingvarsson m.fl. (1998) menar att de mest grundläggande behoven som barn behöver för att utvecklas är:

- ?? Känslomässigt stabil kontakt med föräldrar eller någon annan vuxen
- ?? Bli respekterad för sina känslor
- ?? Omsorg
- ?? Kärlek och förståelse
- ?? Upplevelser av medbestämmande och ansvar
- ?? Utmaningar och lek på lagom nivå

Det finns andra teorier om vilka behov som vi har och vilka behov som är viktigast som man kan jämföra med. Psykologen Abraham Maslow menar i sin teori att människan är styrd av sina behov. Han beskriver att behoven bygger på varandra beroende på hur angelägna de är för oss människor, som en behovshierarki eller som en pyramid (Ingvarsson m.fl. 1998).

Figur 1 Maslows behovspyramid (Ingvarsson 1998 s.33)

1. Biologiska behov: behov av luft, mat, dryck, tak över huvudet, rimlig stimulans, sexualitet, omvårdnad av barn.
2. Behov av trygghet och säkerhet.
3. Behov av meningsfull gemenskap.
4. Behov av självtillit.

5. Behov av medbestämmande och eget bestämmande.
6. Behov av att få använda sina möjligheter och resurser – självförverkligande.

Maslow och Ingvarsson m.fl. stämmer överens till viss del, t ex något som de båda nämner är behovet av medbestämmande. De biologiska behoven som Maslow menar är grundläggande förutsättningar för oss människor tar Ingvarsson m.fl. också upp, men med ett mer övergripande ord – omsorg. Ingvarsson m.fl. betonar mer de känslomässiga behoven, betydelsen av att man får kärlek och förståelse av sina närmaste. Maslow betonar mer behoven av trygghet, självtillit och meningsfull gemenskap.

2.1.2 Vad kan särskilt stöd innebära?

Socialstyrelsen (1995:2) menar att det viktigaste stödet man kan ge i förskolan är att det finns en generell god kvalitet på verksamheten. Förskoleverksamhet med kunnig personal, tillräcklig personaltäthet, väl sammansatta barngrupper av lämplig storlek och ett medvetet arbetssätt är många gånger ett fullt tillräckligt stöd. För vissa barn kan det dock behövas särskilda stödinsatser. Det kan handla om personalförstärkning, antingen generell resurs till barngruppen eller specifik till det enskilda barnet, eller stöd i form av konsultation och handledning till personalen. En minskning av antalet barn i gruppen eller anpassning av lokaler är andra stödinsatser (Socialstyrelsen 1995:2).

Kinge (2000) betonar vikten att se barn i sitt sammanhang. Hon menar att det är viktigt att vi inte definierar metoder för barn som behöver särskilt stöd som något säregt. Det handlar inte om enskilda insatser utan att det viktigaste stödet till dessa barn handlar om vardagliga aktiviteter och naturligt samspel med andra barn och vuxna.

2.2 Vad är normalt kontra avvikande?

Vad som är normalt är subjektivt och relaterat till tid, samhälle och kultur. Vad som anses normalt för en indian i Borneos djungler är inte normalt för en lantbrukare i Småland, eller en It- tekniker i New York. Vad som anses normalt i en förskola i Alvesta kan vara avvikande i en förskola i Rosengård. Det avvikande skiljs från det normala. Avvikelse behöver inte vara

negativt, men används i förskola ofta synonymt med något oönskat (Lidén-Norman & Spånberg 2002).

Det finns en risk att förskollärare ser gränsen för vad som är normal utveckling snävare när antalet barn i barngruppen ökar. Det kan vara så att personalen ser problem som beror på arbetsituationer som problem hos barnet. Detta kan innebära att arbetsmiljöproblem kan presenteras som om det är barnen som har problem (Sjöberg 1997). Trots stora barngrupper i dagens barnomsorg står det i Socialstyrelsens allmänna råd (1995:2) följande: *Barngruppen får inte vara för stor i förhållande till personalstyrkan om en kvalitativ god verksamhet ska kunna bedrivas. Gruppstorleken ska anpassas till de förutsättningar som finns i olika barngrupper (s.31).*

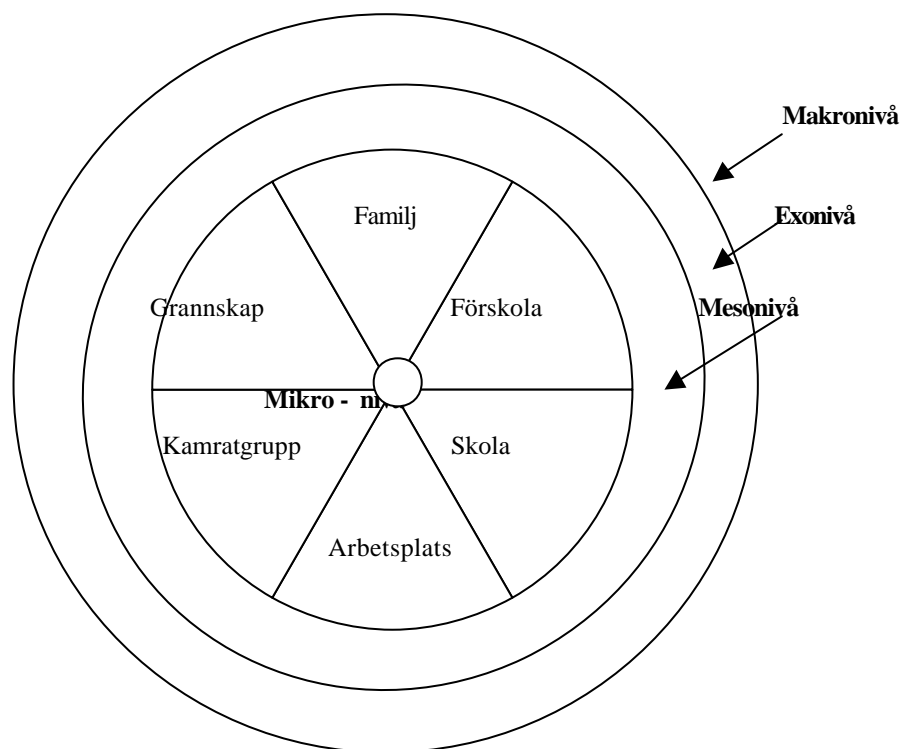
Sjöberg (1997) har i sin FoU – rapport dragit slutsatsen att det inom förskolan finns två nivåer som bestämmer om hur ett barn kan vara avvikande. Nivå ett innefattas av de barn som behöver mycket stöd inom flera områden och motsvarar de barn som personal vanligtvis söker extra resurs för. Den andra nivån är den grupp barn som förskolepersonal betecknar som avvikande och som också behöver särskilt stöd, men vars svårigheter de själva försöker lösa genom ordinarie förskolepedagogik och handledning.

Asmervik m.fl.(2001) tycker att det kan finnas en risk att personal identifierar barn utifrån deras avvikelser och bara fokuserar på det som barnet inte klarar av. Han menar att det är självklart att man måste arbeta med barns svagheter men att man inte får låta dessa överskugga den kompetens de besitter.

Sjöberg (1997) skriver att dagens svenska förskolepedagogik och metodik vilar till stor del på psykologiska och utvecklingsteoretiska principer formulerade av Piaget, Eriksson och Fröbel. Piaget var utvecklingspsykolog och beskrev barnets tankeliv – att barnet passerar olika stadier i tankeutvecklingen och kan inte gå vidare till nästa stadium om det inte etablerat de nödvändigaste logiska strukturerna. Även Eriksson ansåg att barnet går igenom olika utvecklingsstadier. Han inriktade sig på den psykosociala utvecklingen – att individens utveckling avgörs av hur hon löser de psykosociala kriserna hon möter i varje utvecklingsstadium. Frøbels teorier som bland annat handlar om helhetssyn har också genomlyst arbetet i förskolor i Sverige – att se barnet som en helhet (Sjöberg 1997). Att ha

en helhetssyn på barnet gör att man uppmärksammar allt runt omkring barnet som är delaktigt i hur barnets situation blir och eventuella problem.

Den amerikanske utvecklingspsykologen Urie Bronfenbrenner har forskat mycket om att se barns utveckling i förhållande till den miljö barnet lever i. Bronfenbrenner har valt termen utvecklingsekologi för sin forskning. Han har utvecklat en teoretisk modell som kan hjälpa oss att förstå hur viktigt och avgörande förhållanden i miljön är för att främja en individs utveckling till en dugande, kompetent och harmonisk individ. Han menar att ett barns beteende är en funktion av samspelet mellan individen och miljön (Andersson 1986).

Figur 2 Anderssons tolkning av Bronfenbrenners modell (Andersson 1986 s.21)

Längst in i centrum är barnet och utanför är de miljöer som barnet är delaktig i, där ingår familj, förskola/skola, arbetsplats, kamratgrupp och grannskap. Bronfenbrenner kallar detta för mikrosystemet. Systemet påverkar den utvecklande individen på olika sätt beroende i vilken grad relationerna utvecklas. Det är viktigt att förstå hur de här relationerna hänger samman och hur barnets utveckling är beroende av dem. Relationerna mellan olika närmiljöer bildar ett eget system som Bronfenbrenner kallar mesosystem. Andra faktorer som påverkar barnets utveckling är t.ex. föräldrars positioner i arbetslivet och arbetsförhållande och även

kommuners utbud och utformning av familjestöd. Detta benämns som exosystem och är miljöer som har indirekt verkan på barnet. Generella mönster som ideologiska, ekonomiska, historiska och politiska värderingar måste också ses och de påverkar barnet på sitt sätt, detta är den yttersta nivån och kallas för makrosystemet (Andersson 1986).

Bronfenbrenner betonar många olika viktiga faktorer som man som pedagog bör se för att ge barnet en rättvis helhetssyn. Det medför att det är viktigt att alltid ta hänsyn till vad som kan vara orsak till beteenden hos barn som att t.ex. titta på miljön lever i. Det kan ju även vara så att det är miljön på förskolan som orsakar beteendet hos barnet. Detta är något som jag tror är viktigt att personal i verksamheten har i sina tankegångar när de ser på barnen.

2.2.1 Barnuppfostran i förändring

Vart efter åren går så utvecklas samhället åt olika håll. Uppfostran är något som har förändrats mycket under årets lopp. Något som forskare har sett på de senaste åren är att förklaringar, motiveringar och argument spelar stor roll i många föräldrars förhållande till sina barn. Forskarna kallar dessa barn ”förhandlingsbarn”, en som har forskat om detta är Dion Sommer. Han menar att situationen har påverkats av en utveckling och förändring i kulturen och samhället. Barnen kan uppfattas som besvärliga barn som är dåligt uppfostrade. Barnen växer upp som nyfikna, lätt odisciplinerade, vana vid medbestämmande och med en försvagad auktoritetstro. Detta behöver inte vara något negativt men det ställer nya krav på professionella relationer mellan vuxen - barn. Det blir en nödvändighet att vuxna behåller en auktoritet, i bemärkelse att väcka respekt och lyhördhet hos barnen. Utan att som vuxen ha en auktoritet som accepteras av dessa barn kan det bli svårt att motivera barnen till samarbete och deltagande. Detta problem med förhandlingsbarnens beteende försvinner inte om man som personal försöker göra sig av med det ”svarta fåret”, som t.ex. att se familjen som enda orsaken till problemet. Problemet uppkommer för att barnet bemöts och uppfattas på olika sätt i olika sociala sammanhang. För att må bra tillsammans med nutidens förhandlingsbarn gäller det att som personal inte tro att man kan förändra situationen och barnens fostran. Det gäller att kunna ha en avstämd balans mellan krav och hänsyn och att göra samvaron motiverande för barnen. På detta sätt kan man utveckla en givande miljö att vistas för både för barn och vuxna på förskolan (Förskoletidningen 2/99).

2.3 Barn som kan behöva särskilt stöd

Jag kommer här i det följande att beskriva olika funktionshämningar som kan leda till att barn kan behöva särskilt stöd. Detta var en svår uppgift eftersom det inte finns några bestämda grupper utan alla författare har sina egna gruppindelningar så jag kommer bara kort att nämna några allmänna stora grupper. Jag kommer sedan att gå in på den grupp av barn som jag vill lyfta fram i detta arbete under nästa underrubrik.

Fysiska handikapp – ett rörelsehinder innebär att rörelseförmågan i kroppen är nedsatt på grund av sjukdom eller skador av olika art och grad. Orsaken till fysiska handikapp kan bl.a. bero på ärftliga anlag, skador under fosterstadiet eller nyföddsperioden som t.ex. syrebrist, virus och infektioner. Skador i det centrala nervsystemet kan också ge nedsatt rörelseförmåga som följd. Exempel av sjukdomar som ryms under funktionshinder är Cerebral pares, ryggmärgsbräck och olika muskelsjukdomar. Svårigheter som hörselskada, synskada kan också ses som ett fysiskt handikapp (Ingvarsson m.fl. 1998).

Språkliga och kommunikationssvårigheter – orsaker till att en del barn får en försenad eller avvikande språkutveckling kan t.ex. vara att svårigheten är medfödd eller att det rör sig om en hörselnedsättning hos barnet. Exempel på språkliga och kommunikationssvårigheter kan t.ex. vara tal- och språkstörning och dyslexi (Ingvarsson m.fl. 1998).

Neuropsykiatriska svårigheter – barn som hamnar under denna kategori är barn som t.ex. har problem med motorik, perception och/eller hyperaktivitet och koncentrationssvårigheter. Orsaken till dessa svårigheter är det delade meningar om, i vissa fall kan det röra sig om en neurologisk skada. Andra menar att det även kan ha med miljön att göra. Exempel är barn med diagnoser som AD/HD, DAMP, tourettssyndrom, autism (Asmervik m.fl. 2001).

Medicinska handikapp – är när kroppen inte klarar av att producera alla de antikroppar som kroppen behöver. När barnen blir sjuka behöver de ta medicin för att må bra igen. Inom denna kategori är det vanligt med olika sorters allergier som tex. päls-, pollen-, damm-, mögel- och olika matallergier. (Ingvarsson m.fl. 1998).

2.3.1 Diffusa och svårdefinierade problem

De barn som jag vill lägga fokus på är de barn som inte har några synliga och självklara diagnoser. Det finns olika benämningar på dessa mer diffusa och svårdefinierade problemen också. Sjöberg (1998) sammanfattar barn med diffusa och svårdefinierade problem med det samlade begreppet ”barn med psykosociala svårigheter”. Hon menar att det betonas helhetssynen på barnet, ”psyko” för inre psykiska faktorer och ”social” för barnets omgivning.

Barn med psykosociala svårigheter – dessa barn har svårigheter i olika situationer och miljöer. Barnet kan ha svårt med att leka, genom att barnet har svårt att förstå eller klara av lekkontakten. Barnen kan ha kontaktstörningar som kan beskrivas att de är distanslösa och kan hoppa i famnen på en främling. De kan även ha motsatt beteende, att de håller sig för sig själva och sällan söker kontakt med andra. Dessa barn kallas även inåtvända barn som är tysta och försynta och svåra att få kontakt med. Andra barn har utagerande beteende, barn som ofta förstör för andra barn och som då ofta kommer i konflikter. Det finns även barn med koncentrationssvårigheter som har svårt att koppla bort vad andra barn i omgivningen gör. De har svårt att sitta still och koncentrera sig på en sak utan det blir mycket rastlöst spring. De kan även ha svårt med att vänta på sin tur, de vill ofta vara först. I den här kategorin hamnar också barn som mår psykiskt dåligt, barn som far illa på olika sätt. Det kan handla om bristande omvårdnad i hemmiljön, missbruk i familjen och fysik eller psykisk misshandel. Barnet kan bete sig på hundra olika sätt om de kommer från bristande hemmiljöer men beskrivningarna ovan är några sätt som dessa barn kan uttrycka sig på. Det går inte att förutse att det rör sig om bristande hemförhållande med barn med psykosociala svårigheter men ofta kan det vara just något som brister i barnets närmiljö som leder till barnets svårigheter (Sjöberg 1998).

Det finns även andra benämningar, ett annat exempel är ”barn med sociala och emotionella svårigheter”. Kinge (2000) beskriver att barn som kämpar med sociala och emotionella svårigheter har problem med sin kommunikation med andra barn och vuxna. Barnen blir ofta utstötta från lek och samvaro och deras beteende kan många gånger uppfattas som krävande, provocerande och oförutsägbart. Hon menar också att personal ofta kan känna en maktlöshet inför de här barnen för att barnens hemförhållande i många fall är problematiska. Barn med sociala och emotionella svårigheter kämpar i olika hög grad med sina känslor och sin kontakt

med omvärlden. Johannessen (refererad i Kinge 2000) beskriver barn med sociala och emotionella svårigheter på följande sätt: De kan vara bråkiga, tjatiga, provocerande, okoncentrerade, passiva, tillbakadragna, ängsliga, nervösa, tafatta eller klängiga.

Jag tycker det är viktigt att också vara uppmärksam på att barn även kan ha psykosociala svårigheter tillfälligt. Barnen kan visa samma symptom som tidigare nämnts men orsaken till beteendet kan bero på föräldrarnas psykiska och/eller sociala situation t.ex. skilsmässa, dödsfall, livskriser osv. Jag tror att det många gånger är barn med diffusa och svårdefinierade problem som faller emellan, som inte kanske får det stöd de behöver. Jag tror även att många av de här barnen blir klassade för att vara omöjliga, elaka och besvärliga barn och får ett negativt bemötande av personal i stället för att få stöd för sitt beteende. Det är därför jag vill lyfta fram dessa barn med diffusa och svårdefinierade problem i detta arbete.

3 Preciserat problem

Mitt syfte med detta arbete och varför jag valt just mina frågeställningar är att jag själv skall få inhämta värdefull kunskap som jag kan ha mycket nytta av i min framtida yrkesroll. Jag får även tid till att bearbeta andra människors åsikter och får på så sätt olika perspektiv på ämnet och efter detta får jag tid för eftertanke så att jag själv kan skapa en åsikt om ämnet. Jag anser för den delen inte att jag kommer att få en åsikt och sen behålla den, utan jag tror att det är viktigt att som människa är öppen för nya insikter och att saker och ting förändras utefter erfarenhet. Jag har en förhoppning att detta arbete kommer att ge mig en grund för att jag kommer att agera för att förbättra situationen för barn i behov av särskilt stöd. Syftet med detta arbete är även att ge andra pedagoger som läser detta arbete en tankeställare över dessa barn så att de stärker sin uppmärksamhet inom detta område och även att de kanske då agerar på ett sätt som är gynnsamt för barn i behov av särskilt stöd.

Det var många frågor som jag ville söka svar på men jag kom fram till följande tre frågor:

1. Hur tolkar personal ute i verksamheten begreppet barn i behov av särskilt stöd?
2. Anser personal inom förskolan att barn i allmänhet får det stöd de behöver?
3. Anser personal inom förskolan att de kan ge barnen i sin grupp det stöd de behöver?

Dessa frågor kändes relevanta och inriktar sig just på det fokus jag vill ha. Beroende på svaren jag fick på dessa frågor kunde jag se vilka barn personal tänker på i första hand och även om de anser att alla barn får sina behov tillfredsställda.

4 Metod

Jag har valt att använda mig av intervjuer som metod för min undersökning (intervjufrågor se bilaga). I början hade jag tankar om att göra en enkätundersökning men jag insåg snart att det är svårt att formulera frågor så att det inte blir missförstånd. Därför kom jag snabbt in på intervjuformen som metod i stället. Jag kände att jag där kunde lättare formulera mig personligt så att intervju personen förstår mina frågor och jag kan ställa följdfrågor om det t.ex. behövs förtydligande. Syftet med denna metod var att ge mig en personlig bild ur pedagogernas perspektiv för att mitt fokus ligger på personals individuella tankar och synsätt.

Mina frågeställningar var väldigt öppna för att undvika att styra svaren. Jag tyckte det var viktigt ha väldigt allmänna frågor så att personerna som jag intervjuade inte skulle känna av mitt synsätt och så jag inte överför mina egna tankar om ämnet. Jag anser att det är viktigt att de inte skulle känna sig synade om de tänker och svarar rätt eller fel.

För att förenkla det för mig själv använde jag mig av bandspelare vid intervjuerna. Detta gjorde så att jag kunde slappna av och kunde följa med i intervjuerna. Jag behövde då inte anteckna deras svar utan kunde ha ögonkontakt. Jag använde mig av korta intervjuer både för att det skulle vara rimligt för mig att hålla mig inom tidsramarna för denna undersökning och för att underlätta för personalen att frånvara från verksamheten.

Efter att ha genomfört intervjuerna skrev jag av alla intervjuerna ordagrant i den mån som gick. Denna metod gav mig en extra stund för tolkning och insikt av vad som sagts i intervjuerna. Efter detta arbete hade jag ett material av vad intervjuerna resulterat i. Utifrån detta material så kunde jag sammanfatta i mitt resultat vad jag ville lyfta fram av det som är relevant för min undersökning. Jag valde att ta ut det av hela materialet som i sin helhet gav relevanta svar på mina tre frågor i mitt preciserade problem. Det som jag tyckte var relevant var vilka barn personalen i första hand sätter i samband med begreppet barn i behov av särskilt stöd och om de anser att barn får det stöd de behöver.

4.1 Val av undersökningsgrupp

Mitt mål från början var att få komma ut och intervju förskollärare på olika förskolor för att se vad det finns för tankar om begreppet barn i behov av särskilt stöd ute i verksamheten. Jag kontaktade en föreståndare som jag tidigare har haft lite kontakt med och jag har även träffat de flesta pedagogerna på hennes tre förskolor så jag ansåg att detta skulle gynna mig i mina intervjuer. Mitt första mål var att intervju en förskollärare från varje avdelning på de tre förskolorna samt även en intervju med föreståndaren för att även få hennes syn på ämnet och för att jämföra om detta stämmer överens med personalens tankar. Efter att ha börjat min bearbetning efter mitt första intervjutillfälle insåg jag att det är mycket jobb med efterarbetet så även fast jag valde att genomföra korta intervjuer så kändes det som om jag hade tagit på mig för mycket för att hinna inom tidsramarna. Resultatet av detta gjorde att jag avstod från att använda mig av en av förskolorna och jag intervjuade då istället bara två olika förskolor.

Jag valde att intervju fyra förskollärare ifrån olika avdelningar, så ingen av intervjupersonerna arbetar med samma barn. Förskollärarna arbetar inne i centrala Malmö och är i olika åldrar med olika många erfarenhetsårs bakom sig. Svaren jag fick av intervjupersonerna är baserade på förskollärarnas hela yrkeserfarenhet så det är inte bara svar från den barngrupp de arbetar med idag. Därför gör jag ingen presentation av deras dagsfärska arbetssituation.

Föreståndaren för dessa förskolor jag besökte är i botten förskollärare och har endast jobbat som förståndare en kortare tid. Men jag tyckte ändå det var relevant att intervju henne för att se hur man ser på ämnet när man inte jobbar i barngrupp.

Jag använder fingerade namn på personerna som deltar i min undersökning. Här är en presentation av namnen på mina intervjupersoner:

Föreståndare – Yvonne

Förskollärare 1: Pia

Förskollärare 2: Liselott

Förskollärare 3: Camilla

Förskollärare 4: Alexandra

5 Genomförande

Jag kontaktade Yvonne som är föreståndare för de förskolor som jag hade som mål att intervjua. Jag ansåg att det var bäst att först gå genom arbetsgivaren för att få tillstånd att få ta pedagogerna ur verksamheten den tiden jag ville ha för att intervjua dem. Personerna nappande på mina önsknings och var väldigt positivt inställda till att få medverka. De tillfällen jag träffade mina intervjupersoner var förmiddagar då de tyckte att det var lättast att kunna gå ifrån utan att det drabbar barngruppen så mycket.

Jag satt ensam med en förskollärare i taget i ett enskilt rum för att vi inte skulle bli störda. Jag började med att påminna om deras anonymitet innan vi började intervjun och presenterade att jag skulle spela in intervjun på bandspelare. En del tyckte det var lite jobbigt i början att jag skulle spela in på bandspelare men det var ett problem som försvann efter en liten stund. Intervjuerna pågick allt ifrån femton minuter till en halv timme. Jag hade även papper och penna till hands men jag kände att jag inte ville anteckna så mycket för det kändes då som om jag tog uppmärksamheten ifrån intervjupersonen. Så jag litade på att jag fick med allt på bandspelaren istället.

Jag bad personerna i fråga att ge det svar som först kom upp i deras tankar för jag ville nå fram till vilka barn de tänker på i första hand i dessa sammanhang. Jag fick på så sätt olika perspektiv och synsätt på mina frågor. Personerna agerade väldigt olika på frågorna och hade olika inställningar till mina frågor vilket jag är nöjd med eftersom det var ett av mina mål med undersökningsgruppen. Ibland fick jag ställa följdfrågor för att förtydliga. Jag fick även tänka till och stoppa mig själv ibland, för jag kände hur lätt det var att försökta styra in dem på de svar jag själv tänkte på. Så det var väldigt lärorikt att öva sig på att vara helt objektiv.

6 Resultat

Efter varje fråga från mitt preciserade problem kommer jag att sammanfatta svaren jag erhållit från alla intervjupersonerna. Jag kommer efter varje fråga att ge mina kommentarer och jag avslutar resultatdelen med en sammanfattande analys och diskussion.

6.1 Hur tolkar personal ute i verksamheten begreppet barn i behov av särskilt stöd?

Begreppet

Föreståndare Yvonne sa: - *Vi utgår från att alla barn är i behov av särskilt stöd eftersom vi skriver utvecklingsplaner. Jag tycker det är viktigt att pedagogen är medveten om det stöd som alla barn behöver. Alla barn ska bli jämförda med sig själva med hjälp av sin utvecklingsplan, där kan man se och följa barnets utveckling och se eventuella svårigheter.*

Pia sa direkt att alla barn är i behov av särskilt stöd. Hon menade att alla barn utvecklas olika och alla barn är i behov av särskilt stöd någon gång i livet. Ett barn kan t.ex. vara jättebra på en sak men behöver kanske ändå då lite stöd att lyfta fram något annat. Hon sa också att förr i världen har det varit så att det skulle vara ett problem med barnet, att det ska vara något fel någonstans för att det ska vara ett barn som är i behov av särskilt stöd. Att förr så skulle alla vara stöpta i samma form och kunna vissa saker i en viss ålder. Hon sa att personalen på hennes förskola har pratat mycket om detta begrepp och att de tycker att man måste öppna upp och låta barn vara den de är. Men hon trodde att man i allmänhet oftast tänker på de utåtriktade barnen och de tysta barnen men hon menade att det måste man ju också få vara för alla är vi ju olika.

Liselott sa att det är ett svårt begrepp att tolka eftersom det är så stort och brett. Men hon menade att de barn som man oftast talar om i dessa sammanhang är de utåtriktade barnen eftersom de drar till sig din uppmärksamhet när de ofta hamnar i konflikter. Hon sa att då måste man titta på varför det blir så. Det kanske handlar om att barnet inte kan uttrycka sig i ett språk så att barnet blir missförstått. Hon menade även att ett barn som är i behov av särskilt

stöd kan vara ett tillbakadraget barn som kanske behöver stöd att framhäva sig själv och få starkare självförtroende. Hon berörde även de diagnostiserade barnen som hon menade man kanske ibland sätter en stämpel på t.ex. DAMP. Hon ville även nämna barn med språkliga problem som kan behöva stöd inom det området. Barn som kanske har ett annat eller olika modersmål kan vara i behov av språkligt stöd.

Camilla sa att man märker rätt så fort om ett barn är i behov av särskilt stöd. Hon sa:

- Man märker om något är annorlunda. Men det kan vara tillfälligt som går över, så man bestämmer sig inte bara för det. Det finns alltid barn varje år som man märker är något speciellt med. Hon ansåg att sätta en stämpel/diagnos på barn kan vara på både ont och gott, i detta sammanhang nämnde hon DAMP. Hon förklarade att det kan vara svårt för en del barn att få den hjälp de behöver om de inte blir uttalat att de har en svårighet. Men att det samtidigt inte är bra att sätta barn i fack heller utan hon menar att det gäller att vara lyhörd inför barnen. Hon menade att det är svårt att säga vad som är rätt och fel och att det har diskuterats mycket på förskolan. Hon höll också med om att begreppet är svårt att tolka och hon menade att man får gå efter den individuella situationen.

Alexandra tänker i första hand på barn som inte kan anpassa sig till barngruppen, barn som har svårt att umgås, svårt med den sociala kompetensen, svårt att dela med sig och barn som ofta kommer i konflikter. Hon menade att barn som är i behov av särskilt stöd är barn som behöver hjälp i sitt vardagliga liv och i umgänge med andra. De behöver vägledning i olika situationer. Hon nämnde även att det också kan vara barn med motoriska problem.

Kommentar: Det verkar som om det är svårt att tolka begreppet barn som är i behov av särskilt stöd. Bakom begreppet såg förskollärarna bland annat sociala, motoriska, språkliga svårigheter. De nämnde att det finns diagnoser som DAMP, de tyckte att det är både positivt och negativt att sätta diagnoser. De nämnde även att beteendet som gör att barnet behöver särskilt stöd kan vara tillfälligt. Ingen kunde klart beskriva vad begreppet innebär. De flesta av förskollärarna tänkte på alla barn, att alla barn kan vara i behov av särskilt stöd någon gång i livet. Det var bara en av förskollärarna som inte nämnde något om detta. Jag tror att hon i denna fråga svarade från erfarenhet ifrån sin nuvarande situation i sin barngrupp och tänkte bara då på barn som inte kan anpassa sig till gruppen och barn som har det svårt socialt. Förskollärarna nämnde inget om de individuella utvecklingsplanerna som alla ska ha enligt föreståndare Yvonne. Det kan ju vara så att personalen inte tänker på handlingsplanerna som

ett verktyg till att se om barnet behöver särskilt stöd. De nämnde istället observationer och dokumentationer som deras arbetssätt att se dessa barn. Det är möjligt att de egentligen menar samma sak men jag får uppfattningen att de inte använder sig av utvecklingsplanen i syftet att se barn i behov av särskilt stöd, att förskollärarna istället gör extra jobb i dessa fall istället för att använda sig av det arbete som alltid ska finnas för varje barn. Eller är det kanske så att utvecklingsplanerna inte tas på så stort allvar och att de inte då innehåller bruklig information för detta användningsområde?

Orsaker

Jag var tvungen att ställa en följd fråga och se hur mina intervjupersoner anser om vad som kan orsaka att ett barn betraktas som ett barn i behov av särskilt stöd. Jag frågade: Vad kan ligga bakom att ett barn upplevs vara i behov av särskilt stöd?

Pia svarade att det många gånger handlar om att våga stå upp och vara vuxen för många föräldrar är dåliga på det idag. De står inte upp som vuxen utan det är barnen som bestämmer. Barnen blir otrygga, de får ingen trygg punkt i livet om ansvaret läggs på dem. Det finns även en del personal som gör detta felet. De tror att de är snälla mot barnen om de låter barnen göra vad de vill, men det är man inte. Det gäller som vuxen att visa vad som gäller och inte gäller, då blir barnen trygga.

Liselott menade att om barnet har ett avvikande beteende av något slag är det viktigt att man som personal tittar på varför barnet beter sig som det gör. Ibland kan det vara så att man behöver koncentrera sig på just situationerna i förskolan och försöka lösa dem på bästa sätt. Det som ligger bakom är ju också viktigt att se, men många gånger kan det röra sig om problem i familjen av olika slag som påverkar barnet t.ex. skilsmässa. Detta kan vara svårt att se som personal om föräldrarna inte vill dela med sig och prata om det.

Camilla svarade att hon tror att det många gånger är familjen som orsakar problem för barnet, att barn blir utsatta för olika saker. Hon sa: - *Vi t.ex. haft barn som vi har fått anmäla föräldrarna för bristande omsorg. Det kan ligga sociala problem bakom såsom missbruk och övergrepp. Det kan faktiskt också bero på dålig uppfostran att en del barn inte får klara gränser och regler som de behöver.*

Alexandra tror att i vissa fall kan barns sjukdomar och beteende vara genetiskt. Men också att det kan bero på bristande uppfostran hemma. Hon har träffat på många föräldrar som inte kan

sätta gränser. Sen när barnen kommer till förskolan och ska dela miljön och saker med andra blir det ofta problem för de vet inte om de sociala koderna och gemensamma regler. Detta är ett problem som är svårt att prata med föräldrarna om. Man kan inte klanka ner på föräldrarna och säga att mycket som de gör med barnet är fel, utan man får linda in det och förklara att vi tillsammans behöver komma fram till en lösning i barnets beteende som alla mår bättre av.

Kommentar: På denna fråga var svaren som innan olika. Givetvis kan allt möjligt ligga bakom. Intervjupersonerna menade att det kan ligga sociala problem som orsak bakom barns beteende och även att i vissa fall är orsaken genetiskt. I svaren nämndes också att intervjupersonerna anser att vuxna många gånger är otydliga och har svårt att sätta gränser för sina barn. De menar att i dagens samhälle får en del barn inte en givande uppfostran utifrån att personal anser att det många gånger brister inom uppfostran. De ser att det blir en kollision utifrån föräldrarnas syn på gränssättning och förskolans syn på gränssättning. Att barnen har svårt att rätta sig efter de regler som måste finnas i förskolan för att det ska fungera. Personalen har här sagt att det brister i den syn på uppfostran som de själva har, men föräldrarna har kanske inte alls samma syn. Vad menar då förskollärarna med ordet uppfostran? Jag tolkar att de använder ordet uppfostran men att de skulle lika gärna benämna att orsaken bakom problemet kan vara sociala familjeproblem. Det är bland annat kulturellt betingat hur man som människa ser på uppfostran, något som jag tror är viktigt att ta hänsyn till. Några förskollärare nämnde även att det kan vara genetiska orsaker bakom att ett barn upplevs vara i behov av särskilt stöd.

6.2 Anser personal inom förskolan att barn i allmänhet får det stöd de behöver?

Camilla sa: *Jag tycker faktiskt inte att barn i samhället får det stöd de behöver många gånger, man sviker barn hela tiden.*

Pia menade att hon tror att det kan ha att göra med antal barn till antal vuxna. Det går inte att se alla barn lika mycket som hon tror att de skulle behöva och bara där faller många barns behov, menar hon.

Alexandra menade att det är viktigt att man sätter in stöd och hjälp så tidigt som möjligt för barn som behöver det. Då finns det en chans att man tillsammans kan vägleda fram ett beteende som fungerar för just det barnet. Det kan annars bli problem senare i skolans verksamhet för där är det ännu större grupper med färre vuxna per barn och då kan det bli väldigt svårt för de barn som har det svårt i olika situationer. Hon sa också att barngrupperna blir allt större och större och hon tror att ekonomin stoppar många lösningar som skulle kunna hjälpa barnen att må bättre i den miljö de vistas.

Även Yvonne ansåg att många barn inte får det stöd de behöver. Hon påpekade också att hon trodde att det beror på antal barn till vuxen. Men hon kan bara jobba under de förutsättningar som finns och hur de arbetar för de barn som behöver särskilt stöd kommer att jag att gå in på under nästa kommande frågeställning.

Kommentar: På denna fråga svarade alla intervjupersonerna på samma sätt. Alla svarade med ett klart nej, att barn i allmänhet inte får det stöd de behöver. Yvonne tillade att man bara kan jobba under de förutsättningar som finns. Kanske kan tolkas som lite uppgivet att det inte går att göra så mycket åt saken. Föreståndaren kanske anser sig lite maktlös i fråga om detta problem.

6.3 Anser personal på förskolan att de kan ge barnen i sin grupp det stöd de behöver?

På denna fråga sa samtliga att alla gör allt de kan för barn som behöver särskilt stöd i sin grupp. Det var lite missnöje hos en del över att tiden är knapp för att ge alla barn den tid de behöver eftersom det är så många barn i barngruppen. Alla nämnde att om de behöver extra hjälp så har personalen psykologer och barnavårdcentralen att tillgå.

Föreståndare Yvonne berättade hur hon tänker när de ska anställa resurs till en av avdelningarna. Förr anställdes ofta resurs för just det barnet som behövde extra stöd. Detta resulterade i att övrig personal inte visste någonting om hur det jobbades med barnet och när resurspersonen då blev sjuk eller slutade så stod personalen handfallen. Idag anställer de en resurs till gruppen istället så att personalen arbetar med ett gemensamt förhållningssätt för att

ge barnet bästa stöd. Det kan finnas barn som inte har diagnoser men man kanske ändå känner att man inte klarar av dem med den bemanning som finns. Hon tycker då att man ska ha resurs för hela gruppen och att man har en strategi, en plan, ett åtgärdsprogram där alla i personalgruppen jobbar tillsammans för att det ska fungera för barnet. Hon tycker att det är viktigt att tänka på att det inte är rättvist att barn som inte klarar av samlingen måste vara med på den. Då får man komma fram till andra strategier som fungerar för barnet istället. Yvonne berättade även om sina arbetsuppgifter när det finns ett barn i behov av särskilt stöd i en av barngrupperna. Yvonne ingår alltid i teamet och är t.ex. alltid med vid föräldrasamtal i sådana här situationer och vid möten psykolog - personal. Orsaker att hon deltar är inte för någon form av kontroll utan som ett stöd och hjälp. När det gäller barn i behov av särskilt stöd kan det i vissa fall vara väldigt jobbiga samtal och då kan det vara skönt med en stödjande hjälp, Yvonne kan kanske hjälpa och se på situationen med ett annat perspektiv. Hon tycker att det är viktigt att hon är insatt i processen och att det är viktigt att ingen känner sig ensam utan att vi ser på situationen tillsammans. Det gäller att man är professionell i sitt yrke men att arbeta med barn i behov av särskilt stöd kan många gånger vara känslomässigt svårt. Det kan inträffa att man som personal känner en maktlöshet och att man på något vis tappar sin yrkesstolthet. I sådana lägen är det viktigt att få prata av sig, få ut hur man känner vilket man kan göra hos Yvonne så man sedan kan ta nya friska tag. Hon tycker också att det viktigt att man som personal kan öppna upp avdelningar emellan så man kan diskutera, få förståelse och utnyttja varandras kunskaper om barn i behov av särskilt stöd.

Pia sa att hon skulle vilja ge mer till barnen än hon gör. Att hon skulle vilja ha mer tid till varje individ men hon menade att verkligheten inte ser ut så. Men hon tror ändå att hon och hennes kollegor ändå är bra på att se barn i behov av särskilt stöd. De tittar hela tiden på hur barnen jobbar, hur de gör och vad de är bra på och vad som behöver tränas mer på. Detta upptäcker de lätt med hjälp av att de använder metoden att dokumentera mycket. Pia menade även att hon tror att det är viktigt att ha ett positivt synsätt. Att om det fattas personal på morgonen så att istället för att sucka om hur det nu ska gå, så försök istället se positivt och lös situationen på bästa sätt. Hon tror även att många gånger handlar det om att det kan bli problem i samband hur personalen bemöter både barn och vuxna.

Liselott sa att om man arbetar med att observera och diskutera kollegor emellan så kan man lättare bli medveten om det skulle finnas barn som behöver ett extra stöd. Om man då tittar mer på det barnet och anstränger sig så kanske man kan se vad som ligger bakom så kan man

hjälpa barnet i alla fall när det är på förskolan. Hon har aldrig känt sig otillräcklig men hon tror att det är lätt att glömma de snälla och tysta barnen. De som sköter sig själv och står ofta i utkanten, de här barnen kan också behöva mycket för att stärkas som individ.

Alexandra sa: - Om något barn behöver vägledning om hur det ska bete sig i olika situationer så försöker vi ju så gott vi kan, men så har man ju sjutton andra barn som behöver sitt.

Kommentar: Det framgår tydligt hur viktig föreståndares roll är i situationer som rör barn i behov av särskilt stöd. Det är viktigt att ha en arbetsgivare som bryr sig mycket och ger stöd till sina anställda. Det tycks vara viktigt att arbetsgivare och anställda har en bra relation. Jag upplevde ändå suckar och en liten frustration över att förskollärarna känner att de inte hinner med alla barn så de kan inte tillfredsställa allas behov tillräckligt. Jag tycker det ändå var positivt att alla ändå menade att de gör det de kan och att det gäller att se på situationen positivt. Det Pia sa om att det är viktigt att ha ett positivt synsätt tror jag är väldigt viktigt. Hon nämnde även att bemötande ifrån personalen kan ställa till problem. Sinnesstämningar kan smitta av sig på något sätt och det är viktigt att vara positiv och att även bemöta alla man träffar positivt, detta kan nog göra att man mår bra i sin arbetsmiljö. Det gäller att hålla modet uppe och inte ge upp även om man träffar på stora motgångar. Jag anar tyvärr lite motsatt stämning hos Alexandra som verkar känna sig trött och utsatt, det tolkar jag ifrån det sista uttalandet i stycket ovan. Jag kände lite negativ stämning då hon suckade och nämnde att man har ju alla de andra barnen också. Jag tror att det kan bero på att barn som behöver särskilt stöd kan provocera mycket och en del kräver väldigt mycket tid och engagemang av personalen.

7 Sammanfattande analys och diskussion

Jag kommer här med min förståelse och erfarenhet tolka och analysera det resultat som jag har kommit fram till och knyta an till min kunskapsbakgrund.

Det är antagligen omöjligt att definiera och avgränsa vad som gör ett barn till ett barn i behov av särskilt stöd utan att jämföra med vad som är ett normalt barn. Vilket också är svårt för vem kan säga vad som är normalt och inte normalt? Det finns olika forskares olika utvecklingsteorier att följa men då är det ofta en allmän normal skala som behandlas. Detta är väl en anledning varför det inte finns några exakta direktiv att följa i bedömningen av barn som behöver stöd. Det kan ju vara så att om det skulle finnas fasta gränser om vad som anses vara barn som behöver särskilt stöd så kanske det skulle vara en risk att många barn faller emellan som t.ex. barn utan diagnoser och lättare svårigheter. Det är dessa barn som jag vill lyfta fram för jag tror att de lätt hamnar i glömska, de här barnen kan också behöva ett stöd på sitt sätt.

Alla förskollärarna ansåg att det är svårt att tolka begreppet barn som är i behov av särskilt stöd. De flesta nämnde att alla barn är i behov av särskilt stöd någon gång i livet. Detta är ett uttryck som jag vill lyfta fram. Jag uppfattar det som att de menar att barn kan genomgå saker i livet som kan göra att de tillfälligt behöver extra stöd. Detta stämmer med Ingvarsson (1998) som menar att barns behov varierar, ibland är behovet av stöd långvarigt och ibland mer tillfälligt. En del av förskollärarna menade att barn som behöver särskilt stöd är för dem barn som inte kan anpassa sig till gruppen. Det kändes lite som att det i ett sådant uttalande ligger många gamla åsikter kvar, att alla ska vara stöpta i samma form. Det kan vara så att det inte var meningen att det skulle framstå så här utan att det är bara min tolkning. Men jag tror att det är viktigt att man ändå som förskollärare tänker efter vilka teorier man utgår ifrån som grund för sin handling. Det kan också vara så att förskollärarna svarade så här för de inte hade tänkt igenom sitt svar eftersom jag ville ha spontana svar. Jag kan ändå ana att det finns teorier bakom förskollärarnas svar men att det inte var så genomtänkt att de kunde anknyta direkt till någon teori i svaret.

När förskollärare ska tolka begreppet barn i behov av särskilt stöd är deras enskilda tolkning avgörande. Av mitt resultat kan man se att även av en liten grupp av förskollärare så tänker

man ändå väldigt olika på detta begrepp. Med denna undersökning har jag fått ta del av de tankar som fanns hos personalen om barn i behov av särskilt stöd. Jag tror att om man utgår från Bronfenbrenners teorier om att se barns utveckling i förhållande till den miljö barnet lever i så har man större chans att se barn rättvist och kan då ge barn det stöd de behöver. Det är alltså viktigt att se till att barns grundläggande behov blir tillfredsställda i sådana här situationer. Vi behöver de grundläggande behoven tillfredsställda för att uppnå en normal utveckling. Maslow menar att det finns vissa behov som är mer grundläggande än andra för oss människor för att utvecklas till starka individer. Jag tror att det är viktigt att se till alla barn och ta sin yrkesroll på allvar och inte blunda för barn som far illa eller har ett provocerande eller avvikande beteende. Det är även viktigt som pedagog att vara medveten om sin egen ryggsäck. Att pedagogens egna upplevelser färgar bedömning av barn och barns svårigheter.

Många av förskollärarna svarade att de trodde att en bristande uppfostran kan ligga bakom att barn är i behov av särskilt stöd. Jag tycker att det är ett kraftfullt uttryck och jag upplever att det kan ligga ett fördömande i detta uttryck. Förskollärarna menade att föräldrar många gånger är dåliga på att sätta gränser. Att jag fick ett resultat som visar på att barns uppfostran kan ha att göra med att barnet betraktas som i behov av särskilt stöd var intressant och för mig oväntat. Jag kan här anknyta till Sommers forskning om nutidens förhandlingsbarn. Mitt resultat visar att samhällets syn på barnuppfostran förändras. Jag tror att det är viktigt att som förskollärare ta hänsyn till detta och försöka lösa situationen med förståelse för att en del föräldrar kan ha en annan syn på fostran nu för tiden. Detta visar på att förskollärares roll är mycket krävande. Jag tycker att det är ett problem om det kan vara så att uppfostran ligger bakom att ett barn betraktas som ett barn i behov av särskilt stöd. När jag drar denna slutsats är det viktigt att minnas att jag pratat med en liten del av personal som har poängterat detta. Jag tror att det kan bero på att människor ofta vill hitta en orsak till ett problem och på så sätt skylla ifrån sig. Så att det i detta fall då går att skylla på att barnets beteende är föräldrarnas fel och då kan en del personal tycka att det går utom deras uppgift. Då kan man gå in på nästa fråga: Vad är då dålig respektive bra uppfostran? Jag anser att detta är viktiga tankar som jag tror har med samhällets utveckling att göra. Jag tror inte att det bara går att skylla ifrån sig ett problem på någon oavsett var det än är. Det är klart att det är bra att se orsaken men det är viktigt att inte stanna där, utan istället hitta lösningar för att förbättra beteendet.

Min undersökning resulterade även i att förskollärarna anser att många barn inte får det stöd de behöver. Alla var överens om att de givetvis gör allt de kan för sina egna barn i sina barngrupper. Jag fick svar som antyder att det är svårt att se alla barn i den grad som skulle behövas p.g.a. tidsbrist och stora barngrupper. Med detta resultat anser jag att det är extra viktigt att se till alla barns sätt och att man som personal ger det stöd till barn som behöver det i den mån man kan. Även om det är många barn i barngruppen så tycker jag att man på något sätt ska försöka lösa situationen så man inom arbetslaget kommer överens om hur man ska uppnå att se alla barn varje dag. Jag tror att det kan kanske ibland vara nödvändigt att göra uppehåll i styrda aktiviteter som bara har ett produktivt syfte och istället observera hur barnen verkligen mår. I läroplan och råd från socialstyrelsen står det väldigt fint formulerat om att alla barn ska få sina särskilda behov tillfredsställda och att vi ska ha en miljö som främjar alla barns utveckling. Men tyvärr så har mitt resultat visat på motsatsen, att barngrupperna är för stora. Detta problem är en ekonomisk fråga och varje kommun har sina ramar om hur många barn som ska vara i varje barngrupp. Ramarna går nog i många fall över vad som egentligen skulle vara det rekommenderade antal barn i varje grupp. Som en av förskollärarna sa: - *Att detta är verkligheten.* Även om man som personal arbetar under förutsättningar som är besvärliga så tror jag att det viktigaste är att ändå hålla en positiv inställning och lösa sin situation på bästa sätt. Det vinner vi alla på! Jag återgår här till socialstyrelsen råd som lyder att barngruppen ska anpassas till de förutsättningar som finns i barngruppen och att barngruppen inte ska vara för stor i förhållande till personalstyrkan. Då undrar jag på hur många ställen det tas hänsyn till detta ute i verksamheten? Troligtvis är det sällan eftersom alla jag intervjuade sa att det finns en bristande faktor i att det är många barn i barngrupperna. Detta gör att det är svårare att se alla barn så mycket som man som förskollärare kanske önskar. Jag tror att det kan bero på detta problem att en del barn rinner i mellan speciellt kanske de mer tysta och inåtriktade barnen. Barn som kanske går igenom hela förskoletiden utan att de får stöd för saker som de skulle ha behövt för att få bättre förutsättningar senare i livet. Personal i min studie anser att barn många gånger inte får det stöd de behöver. Detta var även något jag ville lyfta fram med detta arbete. Det känns oroande men jag anser att det gäller som förskollärare att därför se alla barn så gott det går och att alltid vara lyhörd inför barnens tillstånd på alla plan.

På frågan om hur jag tolkar begreppet barn i behov av särskilt stöd vill jag svara att jag tänker på alla barn. Det var ett mål med mitt ämne för detta arbete att bidra till att se alla barn i den miljö barnet lever i. Jag har tidigare nämnt Bronfenbrenner som menar att barns beteende är

en funktion av samspelet mellan individen och miljön. Jag tycker det är viktigt att alltid se att det finns en anledning bakom barns beteenden i olika situationer. Att barns beteende är beroende på den miljö barnet vistas i, både hemmiljö och förskolemiljö.

Efter att ha avslutat denna undersökning anser jag mig ha fått mer stöd för min syn om att man som personal ska se alla barn. Jag anser nu efter denna undersökning att det inte behövs en gräns för barn i behov av särskilt stöd. Utan jag anser att man som personal ska se alla barn för den person de är, graden av svårigheter i beteende tycker jag inte spelar någon roll. Gör man detta tror jag att man kan se om barn mår dåligt eller behöver ett extra stöd för att träna upp något speciellt. Jag tror att man då är mer uppmärksam på barn som har psykosociala svårigheter också. Dessa barn som annars kan vara svåra att se som barn som behöver särskilt stöd. Jag tycker det är viktigt att man som personal inte heller bara ser en del barn som de omöjliga, elaka och bråkiga barnen, utan se istället barnet i ett sammanhang. På så sätt får man förståelse för att det finns en anledning för beteendet och att barnet kanske behöver lite extra stöd för att faktiskt må bra. Många barn skulle nog må bättre av om de fick stöd istället för tillsägelser i förskolan.

8 Avslutande kommentar

Mitt syfte med denna undersökning var att bland annat ta reda på hur personal ute i verksamheten tolkar begreppet barn i behov av särskilt stöd. Jag har endast kunnat få en liten inblick om vad en väldigt liten del av personal anser om detta. Detta p.g.a. att jag har varit tvungen att begränsa mitt arbete så att jag skulle ha möjlighet att genomföra det inom tidsramarna.

Jag känner mig ändå nöjd med vad jag åstadkommit och jag tycker att det flutit på bra under arbetets gång. Jag tror att det alltid inträffar oförutsedda saker som gör att man får ett annat perspektiv på saker och ting i en sådan här undersökning. Det enda som har känts lite frustrerande är att jag gärna skulle vilja haft tid att undersöka och ta upp mer saker än vad jag har haft möjlighet att göra. Jag tycker att jag har träffat på mycket intressanta saker som jag skulle kunna forska vidare om. Jag skulle vilja göra en större undersökning med en större undersökningsgrupp och på så sätt få en bredare bakgrund till hur det ser ut i verksamheten rörande mitt preciserade problem. Jag har även haft tankar på att man skulle kunna fortsätta med att se saken i ett genus perspektiv. Är det flest pojkar/flickor som är i behov av särskilt stöd?

Jag anser mig nöjd med mitt metodval för jag tycker att det har givit mig en äkta känsla från personalen. Det enda som var svårt var att lyssna av och skriva ner materialet från bandspelaren. Det var en utmaning att översätta talat språk till ett nedskrivet språk. Jag har nu erfarenhet av att man inte talar som man skriver ordagrant.

Jag anser att jag har uppnått mitt syfte med att jag nu är mer medveten om hur vi pedagoger kan se barn som är i behov av särskilt stöd. Jag tycker det är viktigt att inte blunda för problemet. Jag tycker det är viktigt att utnyttja de resurser som finns på en förskola t.ex. olika personligheter i arbetslaget, miljön och genomtänkta förhållningssätt. Även om förskolemiljön kan vara stressig ibland är det viktigt att utnyttja den tid och de möjligheter som faktiskt finns.

9 Källförteckning

Andersson, Bengt-Erik. (1986). *Utvecklingsekologi*. Lund: Studentlitteratur.

Asmervik, Sverre & Ogden, Terje & Rygvold, Anne-Lise (red.). (2001). *Barn med behov av särskilt stöd*. Lund: Studentlitteratur.

Förhandlingsbarnen, (2/1999) *Förskolletidningen*, (s. 28-34)

Ingvarsson, Gerd & Parsmo, Rigmor & Spångberg, Ann. (1998). *Barn och ungdomar med funktionshinder. Vanliga behov – särskilda lösningar*. Stockholm: Bonnier utbildning AB.

Kinge, Emelie. (2000). *Empati hos vuxna som möter barn med särskilda behov*. Lund: Studentlitteratur.

Lidén-Norman, Lotten & Spånberg Ann-Charlotte. (2002) *Förskollärares och grundskollärares syn på bedömning av barn i behov av särskilt stöd*. Specialpedagogiskt examensarbete Malmö: Malmö högskola Lärarutbildningen.

Sjöberg, Elisabet. (1997). *Barn som behöver mer*. (Fou-rapport 1997:1) Stockholm: Resursförvaltningens Forsknings- och Utvecklingsenhet.

Socialstyrelsen. (1995) *Barnomsorgen i socialtjänstlagen*. Allmänna råd från socialstyrelsen 1995:2. Stockholm: Socialstyrelsen.

Utbildningsdepartementet. (1998). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes.

10 Bilaga

Intervjufrågor till Förskollärare.

1. När du tycker att ett barn är i behov av särskilt stöd. Hur tänker du då?
2. Hur tolkar du begreppet barn som är i behov av särskilt stöd?
3. Vad kan orsaka att ett barn upplevs vara i behov av särskilt stöd?
4. Vilka former av stöd erbjuds till barn som är i behov av särskilt stöd?
5. Tycker du att alla barn som är i behov av särskilt stöd får det stöd de behöver?

Intervjufrågor till Föreståndare.

1. Hur tolkar du begreppet barn som är i behov av särskilt stöd?
2. Vad kan orsaka att ett barn upplevs vara i behov av särskilt stöd?
3. Vilka former av stöd erbjuds till barn som är i behov av särskilt stöd?
4. Vilka är dina arbetsuppgifter om det finns ett barn som är i behov av särskilt stöd i någon barngrupp på dina förskolor?
5. Tycker du att alla barn som är i behov av särskilt stöd får det stöd de behöver?